

De maatschappelijke meerwaarde van coöperaties. Vroeger, nu en in de toekomst

Jos Bijman

Business Management & Organisation Group

Wageningen University and Research

27 januari 2021

Jos Bijman

- Universitair Hoofddocent Wageningen Universiteit
  - Leerstoelgroep Business Management & Organisation
- Expertise:
  - Bedrijfskunde / organisatiekunde
  - Organisatie van de agroketen
  - Coöperaties en producentenorganisaties
- Meer informatie over onderwijs en onderzoek van Jos Bijman

Voorbeelden van onderzoeksprojecten

- De rol van coöperaties in fruitketens in China
- Kwaliteitverbetering in coöperaties in zuivelketens, in Kenya
- De rol van coöperatie in modern ketens voor brouwgerst, in Ethiopia
- Ledenbetrokkenheid bij coöperaties in Brazilië
- Ontwikkeling van een curriculum ter versterking van coöperaties in Chili (samen met Rabobank)

Het definiëren van de coöperatie

Coöperaties zijn economische organisaties (ondernemingen), opgericht om hun leden goederen en diensten te verschaffen. De onderneming is in eigendom van en wordt beheerd door de leden.

Vier typen coöperaties worden meestal onderscheiden:

- Consumentencoöperaties
- Producentencoöperaties
- Werknemerscoöperaties
- Multistakeholder-coöperaties

Coöperatie-principes (ICA)

1. Vrijwilligheid en open lidmaatschap
2. Democratische besluitvorming door leden
3. Economische participatie door leden
4. Autonomie en onafhankelijkheid

5. Onderwijs, training en informatie
6. Samenwerking tussen coöperaties
7. Aandacht voor de gemeenschap

Horizontale samenwerking in land- en tuinbouw

Motief

Vorm

Marktpositie versterken	Onderhandelingsvereniging
Schaalvoordelen behalen Risico's delen Transactiekosten verlagen	Coöperatie
Kennis en ervaring uitwisselen	Studieclub
Belangen verdedigen	Land- en tuinbouworganisatie

Waarom worden boeren en tuinders lid van een coöperatie? Wat zijn de voordelen van lidmaatschap?

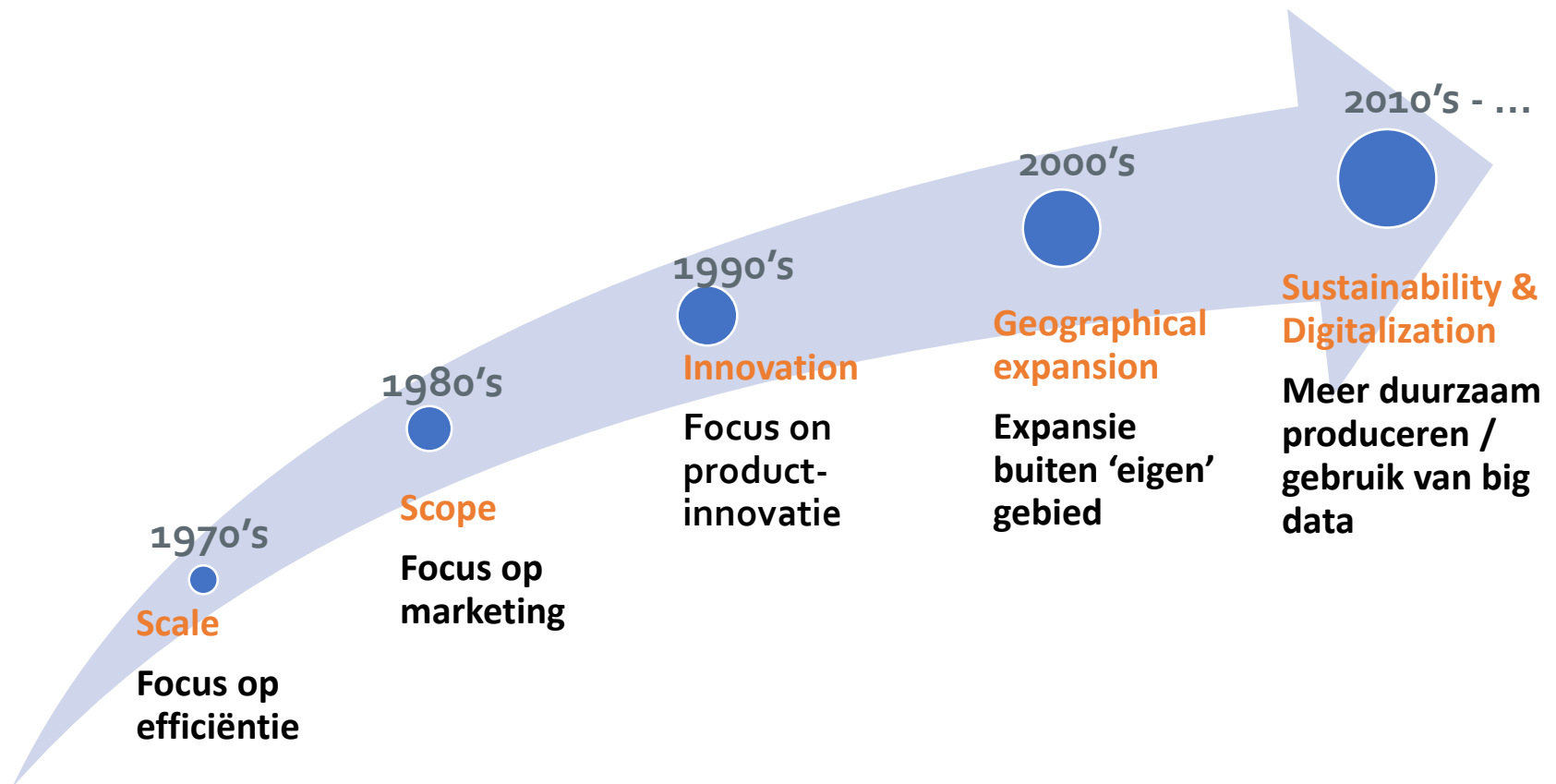
<i>Motieven</i>	<i>Voorbeelden</i>
Onderhandelingsmacht	NoorderlandMelk
Lagere transactiekosten	FloraHolland
Toegang tot market	Greenery, Agrico
Toegang tot krediet en andere middelen	Rabobank, Agrifirm
Risico delen	Agriver
Schaalvoordelen	FrieslandCampina
Innovatie, kennis	Agrifirm

De geschiedenis van de coöperatie in Nederland; de zuivelcoöperatie

- 1872 – 1886: informele coöperaties
1886: eerste officiële zuivelcoöperatie (Warga, Friesland)
- 1886 – 1916: snelle groei in aantal (1 → 750)
- 1916 – 1950: consolidatie, crisis, oorlog
- 1950 – 1984: rationalisatie, efficiëntie
- 1984 – 2014: oriëntatie op consument
- 2014 - ????: oriëntatie op duurzaamheid

Verschuivingen in de strategie van landbouwcoöperaties

Transitie naar duurzame voedselsystemen

- Duurzaamheid is lastig, omdat ...
  - het normatief is
  - het een publiek goed is
  - de doelen vaak ver weg zijn
- De transitie naar duurzame voedselsystemen vereist:
  - Erkenning van de multifunctionele karakter van land- en tuinbouw
  - Samenwerking met andersoortige stakeholders
  - Institutionale analyse
  - Transformatieve actie (zoals experimenten)

Wat wil en kan de coöperatie?

De waarde van de coöperatie voor haar leden

1. Coöperaties verschaffen goederen en diensten van goede kwaliteit en tegen een redelijke prijs

- Dit is vooral belangrijk bij nieuwe producten en diensten
- Voorbeeld: JoinData

2. Economische waarde van de coöperatieve onderneming

- In geval van beëindiging of beursgang
- Voorbeeld: *for farmers* Group
the total feed business

3. Lidmaatschap heeft aanvullende economische voordelen, zoals specialisatie en lager risico

De waarde van de coöperatie voor de maatschappij

1. Economische meetlat:

- Coöperaties zorgen voor een concurrerende markt, door andere bedrijven te dwingen ook goede producten te leveren en goede prijzen te betalen

2. Sociale binding

- Coöperaties bieden een plek om sociale relaties aan te gaan

3. Democratie:

- Coöperaties zijn een 'oefening' in democratische besluitvorming

4. Alternatief eigendomsmodel:

- Coöperaties bieden een alternatief voor de NV of BV, die vaak vooral gericht zijn op winst

5. *Transitie naar duurzame voedselsystemen*

Nieuwe coöperaties: Waar ontstaan ze?

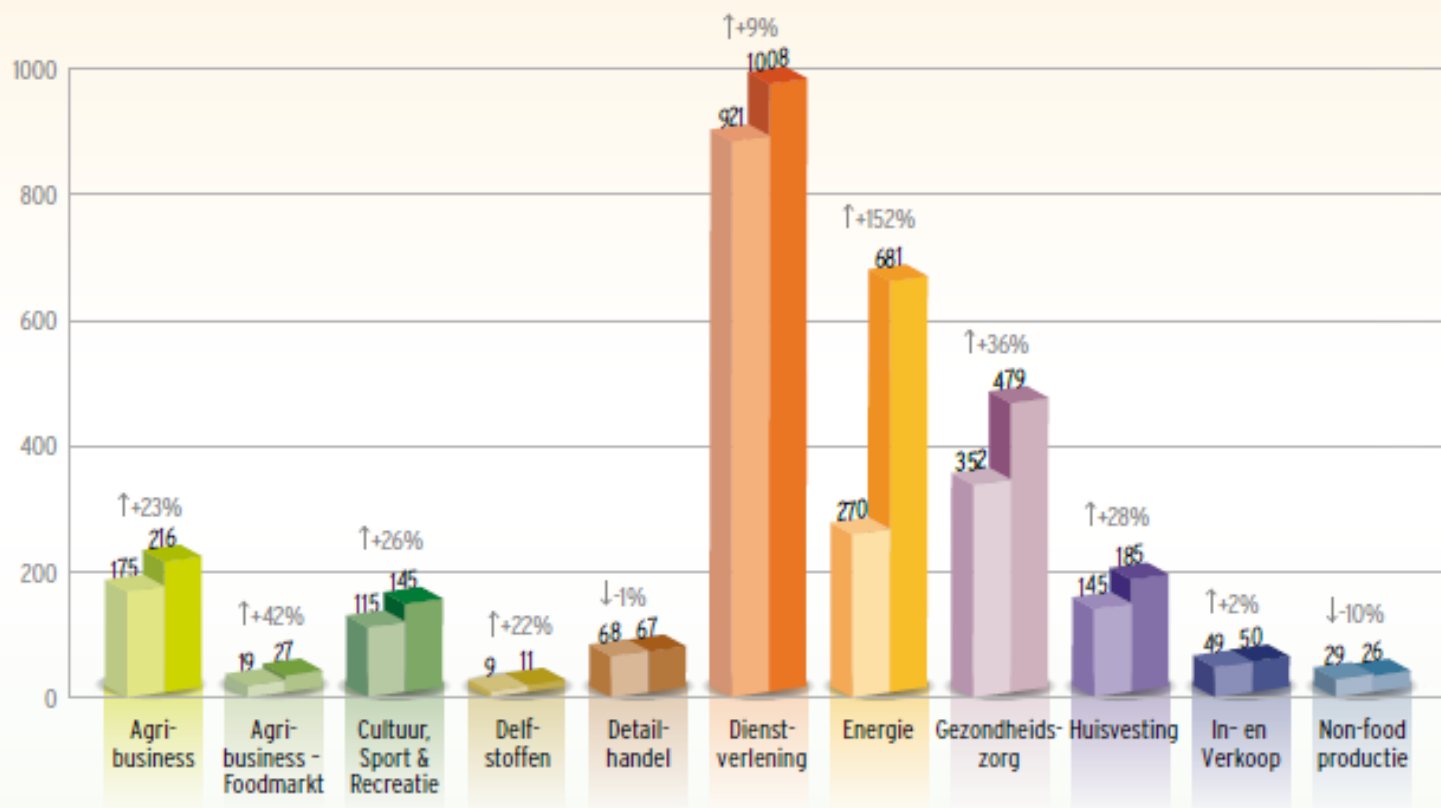
- Streekproducten / korte ketens
- Agro-ecologische diensten (Agrarische Natuur Verenigingen)
- Zorgboerderijen
- Agrarisch toerisme
- Boerderijwinkels
- Energie-opwekking

- Hier liggen dus kansen voor boeren en tuinders.
- *Moet de grote coöperatie hier iets mee?*

Het Nederlandse Coöperatieve Landschap - 2020

In navolging van het onderzoek uit 2016 naar het Nederlandse coöperatieve landschap heeft NCR in 2020 opnieuw onderzoek gedaan. Aan de hand van de gegevens van de Kamer van Koophandel is het aantal coöperaties in beeld gebracht. Tevens is een analyse van trends en ontwikkelingen uitgevoerd, met onderscheid naar type leden, sectoren en provincies. In deze infographic zijn de belangrijkste trends en cijfers inzichtelijk gemaakt van alle 3309 actieve coöperaties in Nederland. Door: Steijn Luijendijk | Infographic: Opera

Duurzame landbouw: implicaties voor de coöperatie?

- Coöperatieve ondernemingen zijn gericht op efficiënte verwerking en vermarkting van land- en tuinbouwprodukten
- Boeren en hun coöperaties zijn **gespecialiseerd**, en vormen **samen** een efficiënte keten
- Echter: boeren zitten in een proces van verbreding:
  - meer diversiteit in economische activiteiten
  - elk bedrijf is verschillend in de duurzaamheidsopties
  - meer regionale differentiatie
- *Is er sprake van een groeiende mismatch?*

Waarom zijn coöperaties zo belangrijk in de transitie naar duurzame landbouw?

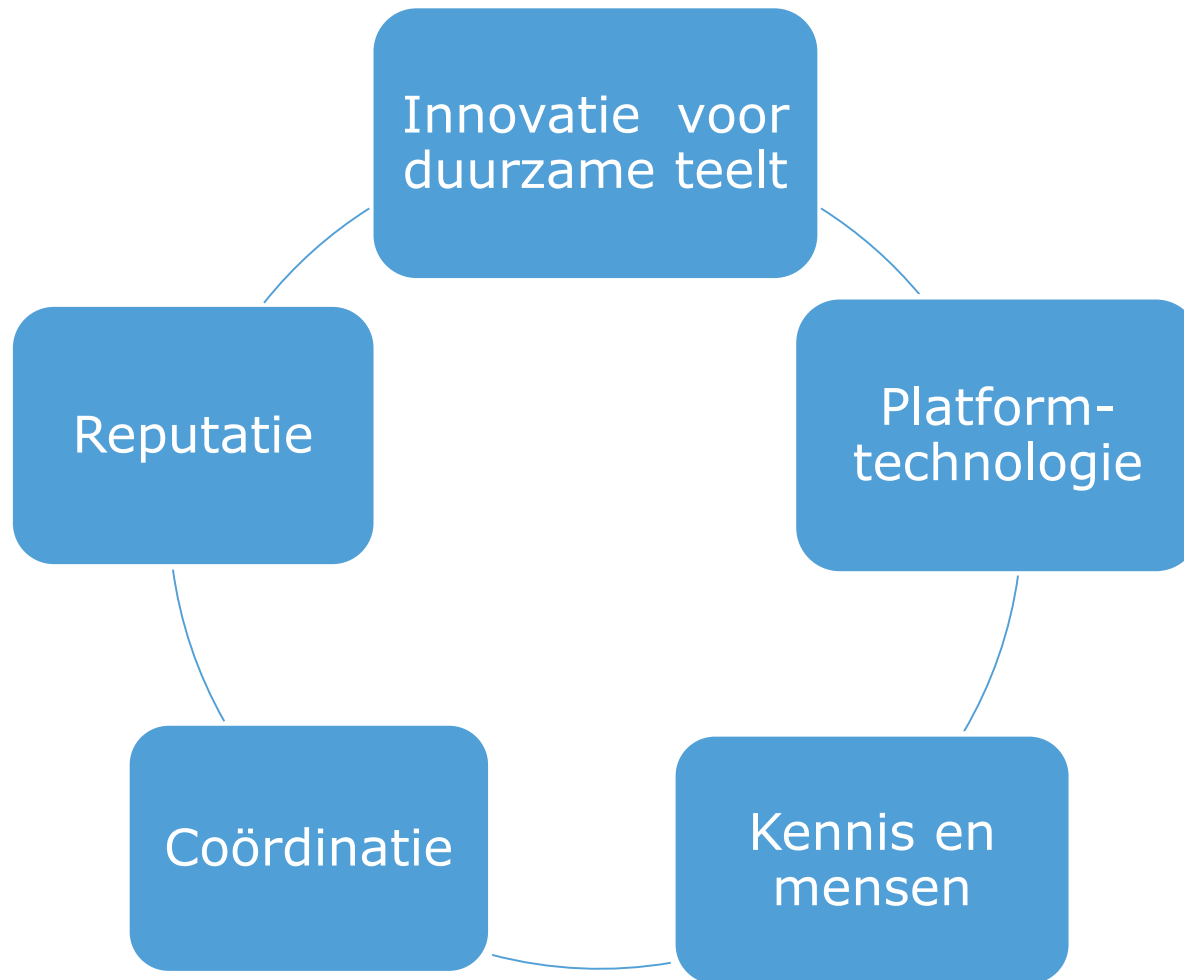
- Coöperaties kunnen de noodzakelijke collectieve actie organiseren
- Coöperaties kunnen hun leden motiveren
- Leden en coöperatieve onderneming bestrijken 2 essentiële schakels in de keten
- Leden verwachten ondersteuning van hun coöperaties bij het reduceren van risico's
- Een coöperatie is een gemeenschap; leden van een gemeenschap hebben invloed op elkaars keuzes

Duurzame landbouw: hoe kan coöperatie leden ondersteunen?

- Kennisoverdracht
  - Training en advies
  - Onderlinge uitwisseling van kennis
  - Experimenten

- Bedrijfsspecifieke ondersteuning
  - Keuze voor teelt of product
  - Keuze voor afzetkanaal

- Coördinatie (regie)
  - Afstemming diverse belangen binnen coöperatie
  - Afstemming regels (coöperatie – provincie – nationaal)
  - Afstemming met andere stakeholders (privaat – publiek)

Duurzame landbouw: welke investeringen door de coöperatie?

De toekomst van de land- en tuinbouwcoöperatie:

Het ondersteunen van producenten bij het duurzaam en efficiënt produceren van gezonde voeding

Dank voor uw aandacht

jos.bijman@wur.nl

